

ШҮГҮМЧҮЛӨДӨРГӨ, САНАЛДАРГА ҮНДЕЗИЛЭЭШ...

«Тыва даг-дугу туду» эргелелин В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинатын парткомнары, Ак-Довурак хоорайнын улестур, бугура-ге, аабан, организация чедериния партия эге организация-лары коммунистерин шүгүмчүлөдүг саналдарын хун бүрүтү кичээинге ая, ук саналдарда айттынган чедериния партия эге организация-ларын конференция делегаттары партия, совет, ажил-агыгь органны-ның адныга нинтизи-биле 26 шүгүмчүлөдүг саналдарын кирген. «Тыва даг-дугу туду» эргелелин партком ук саналдарын хыныз-биле өөр-көргөш, бар чедериния чайлаарычын тодаргай хем-чегерин ажилдап кылган болган оларын күүселдеги локтаамал контролга алган. Бо чылдын эгезинде партком хоорайнын коммунистеринин шүгүмчүлөдүг саналдарын күүселде-нин дугайында өткүдү берген. Коммунистер партком бо ажилда багыт эвес корудуп турар деп түнөлдү үндүргөн. Шүгүмчүлөдүг саналдарын хей келин күш-ажылыч коллективтерин ажил-чоруду-лазнында чедериния илерет-кен, оларын чайлаарычын талаа-биле практиктиг хем-чегерин алырычче угаган. Чижээ, аргылаа фабриказы-нын коммунистерин хура-лынга, хоорайнын партия кон-ференциясында белем продук-

ция складын даг-дугу чүдүрүп чорударычын графиги сагыттынган турарын, үзү-түлүшкүлөр бери болгулай бээрин шүгүмчүлөдүг. Партком-га бо айттынган чыгыс эвес удаа чугаалажып, ук ажилды харылаар ужуруг коллек-тивтерин ажилында бар чедериния илеретип, оларын чайлаарычын талаа-биле практиктиг дузаны чедериния келгеннин түнөлдү ам байдал экижээн. Конференция болган партия эге организацияларын хураалдарыга хоорайнын тур-такчы чогуун амыдырал байдалын экижидерин, чога бараан болуп турар чинг болган аш-чөм үлестүрүчү коллективтерин ажилын экижидерин дугайында хей чедериния айттынган. Аааа дүш-тур амгы үеде Ак-Довурак — Абаза аразында орукта сто-лоаяны ажиткан, Посто-яны болган туду-жугулар суурларында № 1, 3 шко-лазы өөреникчилер дажы-лаар аябустуу быгытлаан, хоорайнын уруулар библио-теказын капитал септелген чоруткан, районун амыдырал хандырылга бугуруле эргел-елдин хикитиг аштагла пе-гин алыткан. № 3 ортукм школада столовая ажилда эгелээн. Эрткен чылдын эгезинге че-дир Ак-Довурактын хлеб за-воду хоорайда эне-не жоду-дангай ажилдыг коллективтерин бирээш турган. Ур үеде ка-питал септелге эртлээн, дер-и-

жерселдер эргижирээн, удуртукчулары удаа-дараа со-лужуп келген болган завод куруне мурунуга планын даалгаарын доктаамал чедир күүстөй келген. Бо завод-тук эде дерилген кылып, күш-ажылды организациястарын экижиде, ооң удуртукчу-ларыга тускай мергежилди кижилери быгытлаан соода-заводта байдал көсүзү-биле экижээн. Хлебти садыгын аразында дажылаарын шүгү-туралга систематиче шилет-кен, ычанган ому кайы са-дыгта дажыг кижилерин гра-фиги сагыттынган турар апар-ган. Мурункуда хлеб быжыр-далган Чазаналаа ап тур-ган болза, ам Кызылдан алыр-ларган. Хлебти шынары экижээн. Амгы үеде партком, эабо-тук администрация, хей-инити организациялары коллективтер ажилын удам экижиде дээр немелде хем-чегерин ап турар. Коммунистер хоорайнын са-дыгларында школачыларга, би-чир урууларга аяк-хептер, спорт барааныры чедилеш, нинтиги чемениле чедериния дерилген багыт деп шү-гүмчүлөдүг. «Тыва даг-дугу» комбинатынын ажилын хан-дырылга килдиз бо чылы 48 муң рубльге школачыларга спорттук аяк-хепти чыгыткан, оон чүгө 16 муңга азы 30 хуузулга барааныры алган. Урууларга индиктер 27 муң рубльге чыгыткан болза оон чүгө чарты келген. Моон алган көргө, бо айттыг ам-

А Ж Ы Р КҮҮСЕТКЕН

Кара-Тал сүт-бараан ферма-зы «Найрал» совхозтун му-ракчы коллективтеринин би-рээш апарган. Ук коллектив оон бирги беш чылдын дертук чымын бирги чартыктын планинг оннадаларын — сүт бугурунунда-да, оу күнү-ге саларында-да планнарын — ажыр күүсеткен, июль айла 22 тонна сүтү күнүнге са-ларын хуузен. Оу хуузега баш ажыр күүсеттинген, кү-рүнүге 24,2 тонна сүт дужаа-тынган. Т. ОЧУР-ООЛ.

РОССИЯНЫҢ ДЕЛГЕМНЕРИНДЕ

КАЛУГА: частыгда-даа си-гени белекээр Калуга Маркс аттыг колхоз-тун ажил-ишчилери сген бе-леткээрине чыгыт хуниер шалтыктавай турар. Бүргөт хуниерде кестинген сгенин олар картофель шыгжаар че-де курдап турар. Техниканы билдиг аягы-лаанында бо ажилга чарыг-дал улуг эвес болган. Ол сгенин картофель шыгжаар чеге сөөртүп келеш, оу чаш-каныаа, вентилятор-биле дун-хун чок салгынаадырар. Сг-ген кургап эгелээр билек пресстэш, складче чорудар. Шак мындыг арга-биле ажил-агыини эрткен чылга белектер алган сгенин кышта-лаахыкын сөөлү хуниерин-ге чедир белек чегир шына-рын чидирбээн. Сгенин мын-чаар салгынаадырар курга-дыр калдыг-даа агаар-боуду турда мал чемери белектер техниканы ажитыг ажилла-рын халдырган. Сгенин салгынаадырар кургадыр тудуларын кылып албаан Калуга областин ажил-агыялары Карл Маркс аттыг колхозтун чег ажилды-ларын үлгерин эдери, чаа арганы ажитыг эгелээр. БЕЛГОРОД: чаштар дуга-йында сагыш салымчын Ровень областин «Родина» колхозу аялыгере болган уруулар сатарында ажи-телу тургузары-биле билдирини-кин кирген ала-нелерини дил-сөөн долуу-биле хандырган. Ажил-агыини төвүге 160 орунуг «Светлячок» деп уруу-лар комбинатын ажитыг кил-кирген соода ол боттанган. Ийн кат бажында келер үенин анык салгынаадырар таарымчалыг бугу байдалдарын тургуска: чараш мебел-дерин салган делгем ойнар, удуур өрзалдер, столовая, му-зыка клазы бар. Уруулар хоорайжыгыны бичилерге таарыштыр дерин, кылган эки. Суурну социал хөгжүдэ-зин программаныг дүшүр уруулар комбинатын колхоз-тун ашха-херенги-биле тут-кан. Белгород областин кедээ суурларында школа назын чептээн уруулар албан чедерини тудуу дүрген темп-лер-биле чоруп турар. Чүгө бо беш чылда колхозтар болган совхозтар 60 ажи уруулар сатарын база комбинаттарын ажитыг килген. СОНГУ КАВКАЗ: суг хөө-бээ чалгыт бээр Сонгу Остиянын болган Кабардин-Балкарини мели-ораторлары Биче Кавказын белдиринде чылар курга-дууларын доктаамал чагай дү-жүт алыр зона кылдыр хуу-дурдука. «Севкавзагро-водстрой» институтун специа-листер ийн автономнү рес-публиканын гидроудугчу-лары-биле калды Терск-Малин суг хөөлбөн тудуларын бе-летке ажилдарын дооскан. Хол-биле кылган далайын бассейнин болган плотинанын кызыгарын хемчеген, даг же-минин агымнын режимин то-дараткан, черини кырын өө-ренип көргөн. Бо чылын Сонгу Кавказта эл улуг гидротехниктиг туду-ларын бирээштин кат бажы-лазын тургузар ажилды каз-бартыры келдирген. Даг же-минин суу чыгыс чеге мөөн-өлөп чыгып келер, оу хем-чээли 500 миллион кубометр болур. Оу суг хөөлбөн Сонгу Остиянын Кабардин-Балка-риянын болган Ставрополь крайнын чамдык девискээрле-рин хөмө алыр Терск-Малин суг хөөлбөз Терек жемиин бас-сейинде чылар шөлдерге чыгыт бээр. Ол шөлдер 150 муң гектар каттыг чорут-кан. ОРЕНБУРГ ОБЛАЗЫ: аши-тамыга зонаын тудуу турар

ЧАА ХЕВИРНИН ЧАГЫГЛАРЫН КҮҮСЕДИП...

Дидыг дааш-шымээн чок чымы машиналар дажыган, оларын артында аржымаалдыг орус, тыва анык уруу-лар аргаан кылдыларын эде-хере тыпкан, удузын, хен-дирлерин өкөрткө келдирген — чай чок ажилдаан олурлар. Бо дээрке Кызылдан «Че-чек» ательенин трикотаж цегини ажилчылары-дыр. Амгы үенин анык кижиле-ри сеткилинге, күзелинге таарыштыр чараш, аяныг трико-тажтан кылган, аргаан хептер-ин, плателерин, джемперле-рин, аржымаалары кедиксэр. Ыланга анык трикотаж кылдыларга аажок ыныктар. Бо пехти 1982 чылдын март айла оргозастанган. Оу үелен бээр цехтик хей эвес саныг коллектив — ижнери, цех начальниги, бригадир-биле

«Туду кезектери» комбинат-ты калбак паласыг бажын тудууну пегин бо чылы ажилдаа килерин көрдүгөн. Амгы үеде мыла ады студент-терин туду-жугу отряды ажилдап турар. Оларын аразында калбарган социалист чарыкча Волгоградтыг кедээ ажил-агыгь институтун студент-теринин «Колум» туду-жугу отряды шыгараан. Студен-

шупту 19 киж эвээш эвес продукцияны бугуруп кылган, аргаан чүдүлери-биле чыгыч-ларын сеткилин өрткөн. Оон барымдааы «Хомудал, санал дентеринде» чыгычларын бижээн бижилегери, күзелде-рин болур. «Ындыг пехти тур-гусканы конугушн. Чаа мо-да сугаар чыгыг кылдыг күүседи берген, кедеринге эл-тиг, чараш, аяныг-даа болду. Чедирбээн» деп. Кызылдан Е. Масленко бижээн. Ындыг, өөрүшкүнү адырыгын көөрт-көн оон-даа ынай номчуп бо-лур. Мында чүгө аныктар эвес, үлгүдүп назы-ларм де-гүгй берген кижилер-даа чыгы-ларын кирип турар. Чүгө дээрке оларга база тааржыр, чымык, чымыг хептерин ар-гыг кылды турар. Мындай бичи чаштарга база бар бо-лду. — Аржыр машиналар чаа болган окзагай шынарлармг. «Северянка» дээр бистин чур-тун база «Симок» дээр Япо-нияга кылган ГДР дамчыштыр алган ийн машиналар үре-лишкни чокка ажилдап тур-ар. Чыгычлар биске чеге хомудал көрдөдилер. Оон ынай республиканын 15 райо-нары-биле келдирген бис. Ынаар бугурун продукцияныс чорудуп турар. чыгыг бугаар кылган кылдылар магизинге-ге ур болбас сайгары бээр боор-дур. Куш-ажылыч кол-лектив бурзууде ымыкш, күүседи планинг көргүзүлгө-

лерин сонургалын болду-ран. Оон чурган хээлерин по-хетке база ажиллап турар. — Чагыг килерге хуусааы кайы кире болуру?—деп, Бри-гадиринде база айттырыдыс. — Чагыгларын хемээл, хевиринден, бугурун, өс-күз чугаалаарга, чыгычларын күзелинде хамаржыр. Аржыры даараары ымыкш эвээ-ле болгай, мындага ар-гыгындаан аныгда хол-биле база аржыр бис. Джембер-чи хевирин болза бирээш-ле не-делге чептес доошуттар—деп, Нина Дмитриева тайылбыр-лады. Цехтин чагыг хууэл алыр өрзалын ханаа аржыг кыл-ган хептерин модалары, ма-йны бар. Модаларын тускай алыб-боу база бар. Келген азы-чарлар оон көрүп танышкан, чыгычларын база кирип бо-лур. Бригаданын кечигуниери чоктаа чаа болган Бугу-э-лиде комсомолу суботни-гинге эки киришкен, ол хун ажилдаан чүс ажиг рубль-дин аныктарын болган сту-денттеринин XII-ги фести-валын фондузунче шилеткен. Комсомолу — аныктарын трикотаж цег Совет Тыванын 40 чылыг төлөпиг утуур дээр чарыштын темпизин удам беддин, чоңа шына-рыг, аяныг, чараш кылдыларын күүседи бээр дээр куш-ажылга сорук кирген ажилдап турар. Д. ЕНДАН.

НЕГЕЛДЕЛИГ КИЖИ

Ону манса, бо даарымыга чегинге, кым-даа мансаан. Ол боду манса ажилды бээр мен деп бодаайн чораш. Хову-Аксы суур оон дүжүгө-даа кирбээн. Анык кижини амы-дыралга салым-чолу, ажилын мергежилдин аяны ааа ону өкелген. Оон өске кым-даа эвес. Ынчалза-даа бо ажилын суурга келген, боду ымыкш чалым кыстарын, ажи-төдүт анык илерин удуртуп, цех начальниги апарганыга Эль-вира Владимировна элдесил-сэн. Чүгө дээрке удуртук ажилга тааржын болурун оон аажы-чачы, шинтирлэг бол-ган. Оон ындыг бугурун дур-жугалыг удуртукчулар кайын эилээр ийн. Оларын ол «от-тур» көрүшкүнү бо удааа балдыккалыг болган. Анык келесиде ажилды кыргыга боттадырар килерин. Орта сөөлү айларын чедикшини херети болур. Хову-Аксы суурда өскерилгелер дугайын өөрүшкү, харын-даа чоргаарал-биле чугаалаан, цех начальни-ги Э. В. Санаа-биле мыа-ла-ла ужуражыры «Тыва холдыт» комбинатта партком секретари В. Б. Петров менээ сүмелээн чүе.

Чамдык даарыкчыларын сагылга-чурумуну кошкаан чаа келген киж доран эскер-ген. Ажил шагында озал-даар, прогыл кылыр, харын-даа ажил үезинде аксы чыттыг тургулар кижилерин ол көргөн. Ычанган бир дугаарын Э. В. Санаа-биле сагылга-чур-мун экижидип, быжылган алырын ол шинтирлээн. Цех-тин өске удуртукчулары-биле хыналдарын кылып, курум үрөкчирин-биле демиселди шилтирерин. Оу барык бир ай дугурунда доктаамал чо-гуруп келген. Түнел көсүзү-түк экижээн. Ам чурум дугайында чугаа мыла болбастай берген. Эльвира Владимировна ажил-дыг организация эске талаа-рын база утпаан. Сагылга-чур-муну экижидери-биле чеге-лештир ол продукцияны дүргөн бугурунун курлаавырларын

Эки кижилер дугайында

Акаа тодаргай бадаткал даарымыга цегини чедикшини-нерини баштайгы базымары болур. Амгы хуниерде ол цехте бай-дал шүтү-ла эки эвес. Кадрыл чедилеш. Ам-даа 6-10 кире даарымыг херек. Материал-дыг хандырылга кошкак. Чам-дык үзүтөлгө бээр. Кыжын-на чарылаап калтылаан ба-таралар ам-даа септетин-мээн. Оон ынай цехтин ишти-дештига үрмек септелге база чорудар. Бо ажилдарын дарый шинтирлел, үезинде кылып алырын мыла планнап турар. Цехтин даарыкчыларын чамдыктары обшестинде тур-тал турар. Ында 10 кире өрзүл хостуг. Чаа кижилер көр бол-за, ачаа чурттадып болур арга бирин цех начальниги чугаа-лаш, үчилтисе дооскан анык даарыкчыларын Хову-Аксы-га хээл ажилдаарын чааан чүе. Анык ажилчылар апаз бээр болза, амыралчы ас-кекени оон тып алырлар. Удуртук дээрке уран та-лант дээрин билбес киж кай-да деп. Эльвира Владимировна биле бесделажип орташ, оон ажи-чанында, бугурунда, чу-газында, базыманда шинтир-чыл болган негелдеги, эрес база шоваллап чоруктарын демектери барын эскерген деп, Ындыг кижилер бижик туруштук, чыгыс сөстү болур чүе. Ш. ДОРЖУ.

ЧУРУКТА: Э. В. Санаа (он тадымында) даарыкчылар-биле каа. О. ОХЕМЧИКТИН фотоу. Кара-Тал сүт-бараан ферма-зы «Найрал» совхозтун му-ракчы коллективтеринин би-рээш апарган. Ук коллектив оон бирги беш чылдын дертук чымын бирги чартыктын планинг оннадаларын — сүт бугурунунда-да, оу күнү-ге саларында-да планнарын — ажыр күүсеткен, июль айла 22 тонна сүтү күнүнге са-ларын хуузен. Оу хуузега баш ажыр күүсеттинген, кү-рүнүге 24,2 тонна сүт дужаа-тынган. Т. ОЧУР-ООЛ.

